

Upptäcktsresande i kontaktspråk

Mikael Parkvall

Vad är en pidgin?

- *Inte* en blandning av två språk
- *Inte* bruten/dålig/etc X

En pidgin *har* regler, annars vore den inte ett språk.

Möjlig definition av pidgin

- 1) lingua franca
- 2) ingens modersmål
- 3) lexikalt och strukturellt reducerat

Eller kanske bara: a) Lingua franca, och b) reducerat?

Det minimala språket?

Exempel på russenorsk

*Moja på anner skip nåkka vin drikkom,
så moja nokka lite pjan,
så moja spaserom på lan på selskap anner
rusman,
så polisman grot vret på rusman,
så rusman på kastel slipom.*

Varietet	lexifierare	kontext	land
Kap-pidginholländska	nederländska	kolonialism	Sydafrika
Tidig ugandisk pidginarabiska	arabiska	militär/polis	Uganda
Français-tirailleur	franska	militär/polis	Västafrika
Hiri motu	motu	militär/polis	Papua Nya Guinea
Kikar	swahili	militär/polis	Kenya
Turku	arabiska	militär/polis	Tchad
Chinook jargon	chinook	kolonialism	USA, Kanada
Pidginhawaiianska	hawaiianska	kolonialism	USA
Hawaiiansk pidginengelska	engelska	kolonialism	USA
Mobiliska	choctaw	kolonialism	USA
Nycaledonsk pidginfranska	franska	kolonialism	Nya Kaldeonien
Tay boi	franska	herre/tjänare	Vietnam
Pidgin madame	arabiska	herre/tjänare	Libanon
Kisetla	swahili	herre/tjänare	Kenya
Pidgin Delaware	unami	handel	USA
Borgarmålet	svenska	handel	Sverige
Ndyuka-trio-pidgin	ndyuka/trio	handel	Surinam
Västafrikansk pidginportugisiska	portugisiska	handel	Västafrika
Eleman-handelsspråket	toaripi mfl	handel	Papua Nya Guinea
Russenorsk	norska/ryska	handel	Norge
Bazarmalajiska	malajiska	handel	Malaysia, Indonesien
Yokohamska	japanska	handel	Japan
Grönländsk pidgineskimåiska	grönländska	handel	Grönland
Kinesisk pidginengelska	engelska	handel	Kina
Souriquois	baskiska	handel	Kanada
Kisisi	swahili		Kenya
Fanakalo	zulu	arbetsplats	Sydafrika
Pidginarabiska i Persiska Viken	arabiska	arbetsplats	Persiska Viken
Rumänsk pidginarabiska	arabiska	arbetsplats	Irak
Fijianska pidginhindi	hindi	arbetsplats	Fiji
Pidginfijianska	fijianska	arbetsplats	Fiji
Pärlfiskarmalajiska i Broome	malajiska	arbetsplats	Australien
Prärieindianskt teckenspråk	ingen!		USA
Lingua franca	romanska		Medelhavet
Govorka	ryska		Ryssland
Tok pisin	engelska		Papua Nya Guinea
Kenyansk Pidginswahili	swahili		Kenya
Sango	ngbandi		Centralafrika
Australiensisk pidginengelska	engelska		Australien

Vad krävs för pidginisering?

- Språklig mångfald, såklart. Det *kan* räcka med två språk, men ju fler desto bättre.
- Plötslighet
- Social åtskillnad

Spelar makt roll?

- Argumentet med russenorsk är cirkulärt
- I Kina och Japan ansåg sig båda vara överlägsna den andra
- Vem behövde vem mest och vem hade mest makt när europeiska fartyg nådde det Södrahavet?
- Kanske är inte makt helt irrelevant, men *jag* tror att mobilitet är viktigare.

Motivation

- Jag vill se båda parter som skapare, inklusive talarna av lexifierarspråket. Båda har i allmänhet samma intresse av att kommunicera.
- Lexifierartalarna talade ofta *foreigner talk*.
- *Trial-and-error* är vad det handlar om.
- Pidginspråk ser *inte* ut som interimspråk om man jämför.
- I princip det enda som tyder på andraspråksinlärning är till syvende och sist det faktum att huvuddelen av ordförrådet kommer från ett givet språk.

Exempel på *jargon*: Västafrika 1682

En representant för det brandenburgska afrikakompaniet träffar en lokal potentat:

“Ich Peter, du Peter, star mi mingo”

Så ber kungen genom sin tolk om mutor:

**“König Peter mie segge, ick juw segge,
König Piter segge mi, segge König Piter,
Dassie hebbe, mi segge, kike Dassie”**

Fler exempel på *jargon*

Bamboo English (Japan):

*Sayonara. Meter-meter dai jobu: testo-testo dammey-dammey.
Bye.*

“Försvinn! Det är okej att titta på flickan, men du får fan inte göra mer än så”

Lager Lingo:

Nix mad'mselle, nix madam, but ...?

“Har du några döttrar?”

Ja, ja, ponemi [håller upp två fingrar]

“Jag förstår! Ja, jag har två döttrar”

Tjuktjisk *jargon*-engelska:

Pow fish, bimeby pow wind, plenty fish

“Det finns ingen fisk här nu, men du ska se att när vinden bedarrar, då kommer det att finnas massor av fisk här”

Knight i Albanien

“I now discovered that Marco's linguistic powers were very limited. Give him an order; he never confessed to his absolute ignorance of what you were talking about, but blithely came out with his perpetual *ça bonne, ça bonne*, as if that was all that was required of him.

However, by degrees I discovered what words he knew of French, what of Italian, and what of English (for he had even picked up some words of our tongue when in the service of the commissioners).

With the addition of a few words of Slav and Albanian, I then manufactured a mongrel tongue, which was common to Marco and myself, and utter gibberish to any one else” (Knight 1880:165).

d'Orléans i Vietnam

“At first, intercourse was not easy. Our oratorical attempts were hardly brilliant; there were even times when we were not in touch. By degrees, however, we gained fluency, and in a month had completely mastered each other's idiosyncrasies of expression.

But what Latin! *Horresco referens!* Solecisms, barbarisms, neologisms, and all the “isms” invented might be applied to our jargon.

Luckily, we had only ourselves for audience” (Orléans 1898:145).

- Först var ingen kommunikation alls möjlig
“At first, intercourse was not easy”
- Språkskapandet inbegriper att man tar till vadhelst språkligt material som finns till hands, oberoende av dess ursprung
“I discovered what words he knew”, “the addition of a few words of Slav and Albanian”
- Båda parter är flexibla, och anpassar sig till den andra:
“completely mastered each other's idiosyncrasies”
- Med tiden etableras vissa koneventioner:
“common to Marco and myself”
- Man vet att det man pratar inte är något existerande språk:
“manufactured a mongrel tongue”, “our jargon”
- Eller åtminstone inte något som skulle uppskattas av preskriptivister:
“But what Latin!”, “barbarisms”, “mongrel tongue”, “Luckily, we had only ourselves for audience”
- Och språket skulle inte förstås av utomstående:
“utter gibberish to any one else”
- I början kan inte mycket sägas på det nya “språket”:
“Our oratorical attempts were hardly brilliant”
- Men till slut uppnår man ömsesidig begriplighet:
“we gained fluency”

Borgarmålet

Du stick uti mäg din skin, så ja sätt uti däg min brännvin

"Om du ger mig dina skinn, så får du brännvin"

Du släpp din räf uti min våm, så få du din bak den pelsesesak

"Om du låter mig äta den där rovan, så får du det här skinnet"

Den Lapman kast sin renost bak i den borgar

"Samen ger renosten åt borgaren"

Som du wara rätt stin

"Du är mycket dyr"

Hur sit din heit?

"Vad heter du?"

Av viss relevans (tror jag):

- språket har ett namn
- samerna *vet* att detta inte är svenska

Pidgindelaware

Den tredje pidginen med svenskanknytning

Pidgin: Chinook Jargon

náika *músum*

1sg sova

'Jag sov/sover/kommer att sova'

ánqati *náika* *músum*

förut 1sg sova

'Jag sov'

ál-qi *náika* *músum*

snart 1sg sova

'Jag kommer att sova'

álta *náika* *músum*

nu 1sg sova

'Jag sover'

Kreol: Jamaikanska

mi *Ø* *slip*
1sg PERF sova
'Jag sov/har sovit'

mi *bin* *slip*
1sg PAST sova
'Jag hade sovit'

mi *go* *slip*
1sg FUT sova
'Jag kommer att sova'

mi *de* *slip*
1sg PROG sova
'Jag sover (=håller på att sova)'

Sranan: *A sa ben e ferfi a oso* 'Han kommer att ha hållit på med att måla huset'